

М Е М О Р А Н Д У М

Представників

Українських Емігрантських Організацій

в ЧСР

ДО ЛІГИ НАЦІЙ.

ДО ВИСОКОГО ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРЯ

ЛІГИ НАЦІЙ.

Затверджений Лігою Націй в р. 1922 формуляр сертифікатів ідентичности, що придбали назву "пашпортів Нансена", означає ідентичність емігранта слідующею формулою: "D'origine russe, n'ayant acquis aucune autre nationalité". Неясно сконструйована, ця формула до того ще й має подвійний зміст. Бо коли порівняти вираз: "d'origine russe" з таким же виразом формули, прийнятої Лігою Націй р. 1924 - 1926 для означення армянських емігрант / d'origine armenienne, armavan sujette de l'Empire Ottoman /, то можна зробити висновок, що термін "origine" означає "походження" етнічне а не державне, себ то що вираз: "d'origine russe" означає: "росіянин по народности". Навпаки, коли взяти формулу р. 1922 в цілому / "d'origine russe, n'ayant acquis aucune autre nationalité" то протиставлення терміну "origine" иншого терміну "nationalité", прийнятого Лігою Націй для означення державної приналежності, ніби то свідчить за те що й термін: "d'origine" також означає державну приналежність, але давню, попередню. Таким чином в залежності від того чи иншого тлумачення вираз: "d'origine russe" може означати і російську народність і російську державну приналежність. Минулого 1929 р. влада Чеськословенської Республіки ратифікувала Arrangement relatif a la délivrance des certificats d'identité aux réfugiés russe et arméniens з 12 травня 1926 та згодилася видавати пашпорти Нансена емігрантам проживаючим на її території, в тому числі й українцям, що в числі кількох тисяч вже 9 років проживають в ЧСР. З огляду на те, що для означення ідентичности українських емігрантів до цього часу ще не встановлено Лігою Націй окремої спеціальної формули, то до українців має бути пристосована без жадних змін вищезазначена формула пашпорту Нансена, як то вже практикувалося до 1924 р. у відношенні армянських емігрантів. Цим самим українські емігранти, які дотепер в чеськословенських офіцій-

них документах ідентичности та в пашпортах іменуються "українцями", мають бути переіменовані з українців на росіян чи то по народности, чи то по державній приналежности, а той в обох цих значіннях разом. Таким чином, розповсюдження на українських емігрантів Arrangement 1926 р. відносно пашпортів Нансена, потягне за собою для українських емігрантів взагалі, а для перебуваючих в ЧСР з'окрема, надзвичайно важливі й прикрі наслідки: позбавлення їх національного імени й державної приналежности, примусове надання ім чужого імени й чужої державної приналежности, а разом з тим і зміну їх юридичного status quo в ЧСР.

Занепокоєні цим українські емігранти звертаються до Високого Генерального Секретаря з проханням, щоб наведена вище формула Нансенового пашпорту в пристосованні до українських емігрантів була змінена в такий спосіб, щоб в пашпортах було точно означено національне ім'я українських емігрантів та їх правдиву попередню державну приналежність, як це було зроблено, по перше, відносно армянських емігрантів постановою з 31 травня 1924 та 12 травня 1926 р., а по друге, відносно асирійців, халдеян, сирійців, курдів та турків постановою з 30 червня 1928 р. Українські емігранти домагаються, щоб в Нансеновських пашпортах їх було означено так: "D'origine ukrainienne, n'ayant acquis aucune autre nationalité".

Своє домагання українські емігранти обґрунтовують слідуєчими історичними фактами та правними доказами.

1. Коли термін "d'origine" означає етнічну приналежність, то українські емігранти домагаються, щоб в пашпортах Нансена було означено їх приналежність до народу українського, а не російського. Український народ є самостійною етнічною одиницею, окремою від народу російського, як по своїм антропологічним особливостям, так і по культурі, мові, звичаям, характеру й цілому укладу народнього життя. Цей факт є твердо встановлений цілим рядом українських, російських та європейських вчених +/

+/ Хв. Вовк. / Th. Volkov /, Наму, Deniker, Korczynski, Majer, Rakovski-Roudenko, Reclus, Furiar O. Шахматов, Петербя, Антонович, Драгоманов, Bodouin de Courteney та баг. инш. /.

а також Російською Академією Наук, і не викликає тепер жадних заперечень. Навіть, в Росії за царського режиму український народ визнавався за окремий, чужий росіянам народ / Циркуляр Міністра Столипіна 20.І.1910 про заборону товариств " іногородців ", до яких Міністр зарахував українців та жидів; циркуляр того ж Міністра Сенатові з р. 1911, в якому Міністр пояснює мотиви, боротьби " з українським рухом ", що має на меті реставрацію " незалежної України " /.

Український народ виводить своє національне ім'я з давньої історичної назви " Україна " якою ще в Іпатівському Літопису під р. 1187 названо батьківщину українців. Ім'я " Україна " в ХУІ-ХУІІІ вв було загально відомо по цілій Європі / див. географічні мапи Боплана 1650, Сансона 1641, географічні описи України: Боплана, Деляріуса / 1659 /, Шевальє / 1663 / та инш. /.

В українській науці, в літературі, пресі й щоденному житті, а також в урочистих актах виявлення волі на принципах самоозначення та в законах український народ називав і називає себе " народом українським ". Під цим національним іменем українські емігранські організації виступають нині закордонно, як повноправні або вільні члени Міжнародних Комісій / Commission Internationale de la Coopération Intellectuelle de la S. d. N /, Міжнародних Союзів / Union des Associations pour la S. d. N., Federation des Associations Universitaires pour S. d. N., Union des Parlamentaires /, Лиг та Федерацій / Ligue Internationale des Femmes, Ligue des minorités, Conference Internationale des Etudiants-CIE /, II-г Соціалістичного Інтернаціоналу, Міжнародних Конгресів, З'їздів, Конференцій, економічних, юридичних, історичних і т. п.

Тому українські емігранти вважають справедливим і оправданим, щоб їх національне ім'я лишилося їм і надалі та щоб цим іменем їх було названо і в Нансеновських паспортів.

2. Коли термін - d'origine означає попередню державну приналежність, то українські емігранти вважають правильним означення її в Нансеновських паспортів як державність україн-

ську, на підставі слідуючих даних.

Формула Нансенового пашпорту: " d'origine russe, n'ayant acquis aucune autre nationalité " має на увазі як сучасне становище емігранта з точки погляду державної приналежності, так і ту державну приналежність, яку він втратив, перейшовши на становище політичного емігранта. Щодо сучасного становища державного українських емігрантів, то, оскільки вони не мають жадного державно-правного звязку з більшовицьким урядом, що збройною силою посідає Україну, і не вступили в державно-правний звязок з іншою державою, вони повинні вважатися за осіб, які " не придобали жадної іншої державної приналежності / "n'ayant acquis aucune autre nationalité " / . В цьому відношенні не має різниці між політичними емігрантами українськими, російськими, армянськими, асирійськими, халдейськими і т. д. Що / difference / ризнить емігрантів і являється характерною ознакою їх ідентичности з погляду державного, так не їх остан державна приналежність / l'origine / . Коли для російських емігрантів останньою державною приналежністю являється російська, то для українських емігрантів - українська: в момент переходу на еміграцію українські емігранти були громадянами своєї національної держави - Української Народньої Республіки.

Український Народ є нацією історичною, державною. Свою державну традицію він веде від України-Русі, яка в X - XII в.в. була могутньою європейською державою з виборними великими князями на чолі. Постійні війни з монголами в XIII-XIV в.в. підірвали сили цієї держави та привели до поділу її території на дві частини, з яких одна підпала під владу Польщі, а друга увійшла в склад Литовсько-Руської держави, а після 1569 р. теж підпала під владу Польщі. Проти панування Польщі український народ вів уперту боротьбу, аж поки не вдалося йому р. 1648 при гетьмані Богдані Хмельницькому скинути польську владу та відновити давню українську державність у формі військового типу Республіки на чолі з виборним гетьманом. Року 1654 Українська Козацька Республіка на чолі з гетьманом Богданом Хмельницьким

заклїчила з Московським царем, Олексїєм Михайловичем, трактат, на пїдставї якого вступала з ним у вїйськовий союз проти Польщі та прийняла персональний протекторат Московського царя, але при цьому не втратила своєї самостїйности, як у внутрїшньому управлїнні, так і у зовнїшніх, мїжнародних зносинах. Як самостїйна, суверена держава, Українська Республїка провадила мїжнародні зносини з сусїдними державами й вступала з ними в договори й союзи / з Швецією 1657 і 1708; з Польщею - 1658, з Турцією, Татарським Ханом, Угорщиною, Молдавією та инш./; з Москвою Україна зносилася через окремих дипломатичних представникїв, як окрема вїд Москви держава. Договір 1654 р. був єдиною державно-правною основою взаємовїдносин мїж Україною та Московськими царями. Так оцїнювали цей договір обидвї сторони. Московський царь Петро I в манїфестї до українського народу в 9. XI. 1708 та в указї 22. У. 1722. назвав акт 1654 р. " трактатом ", " договором "; теж саме ствердив і Царь Петро II в указї 27. УІ. 1727 р. / див. Полн. Сообр. Закон. Росс. Имперїи № № 3990 і 5127 /. Правда, Московські царї, а потїм російські імператори не додержали умов договору 1654 р.; вони поступенно пїдкопувалися пїд основи незалежности України та узурпували собї права, яких по договору не мали; через 110 рокїв пїсля заклїчення цього договору в р. 1764 останній гетьман України, граф К. Розумовський, був незаконно позбавлений влади, Україну, в супереч волї її населення, було прилучено до Росїї, - але ще цїлих 70 лїт / до 1834 р. / Україна правувалася своїми давнїми законами, вїдмїнними вїд російських. Захопивши узурпацїйно владу над Україною, російські імператори всї зусилля направили на те, щоб не тїльки остаточно поневоляти Україну, але й зросїйшити український народ, знищити його мову, лїтературу й саме ім'я України як в Росїї, так і в Європї. Внаслїдок такої полїтики, на початку ХХ столїття Україна, а за нею й инші країни, як Польща, Фїнляндїя, Грузїя, Естонїя, Латвія, Литва опинилися на становищі звичайних провїнцїй Росїйської Имперїї, цїєї правдивої " тюрми народїв ", в якїй, по виразу

українського поета, Шевченка " на всіх язиках все мовчить " - Колиж в Росії р. 1917 вибухла революція проти деспотичного царського режиму і завершилася перемогою поневолених народів та зреченням Миколи II, тоді всі історичні народи, що мали державні традиції, вирвавшись з царської неволі, негайно приступили до здійснення своїх суверенних прав, узурпованих російськими самодержцями, та до реституції своїх національних держав. Український народ одним з перших розпочав відновлення своєї державности. В Києві, столиці України, було скликано революційний парламент - Українську Центральну Раду, в складі 813 делегатів, обраних на всеукраїнських з'їздах, селян, робітників, вояків, на національному конгресі в Києві, на зборах та конференціях політичних партій, професійних та культурно-освітніх організацій. З числа 813 делегатів до української національності належало 611 делегатів і 202 делегата - до інших національностей, що проживали на Україні: росіян, жидів, поляків, молдаван, німців, татар, греків, білорусів і чехів. Поділ числа делегатів між українським і неукраїнським населенням відповідав дійсній пропорції національностей на Україні. В своїй діяльності Центральна Рада спиралася на признання й підтримку не лише всього українського населення, але й національних меншостей на території України. Протягом 1917 р. за визнання та підтримку Центральної Ради і її правительства, як органів верховної влади України, висловилися: 1-й український військовий з'їзд в кількості 700 делегатів, 2-й такий же з'їзд в кількості 2000 делегатів від 1.390.000 українських вояків армії й флоти, 3-й такий же з'їзд в кількості 1.965 делегатів від 3 мільонів вояків; далі всеукраїнський селянський з'їзд в кількості 2000 делегатів, обраних від волостей і повітів цілої України, всеукраїнський робітничий з'їзд в кількості 300 делегатів; всеукраїнський з'їзд совітів робітничих, солдатських та селянських депутатів в кількості 2000, всеукраїнський поштовий з'їзд / 80 делег./,

Всеукраїнський вчительський зїзд, Земські Ради цілої України, Зїзд губерніяльних і повітових комісарів України, Об'єднані збори Союзу робітничих і солдатських депутатів з участю військових, фабрично-заводських комітетів і професійних союзів та багатьох інших, а також жидівська партія Бунда на своїй конференції, конференція об'єднаної жидівської соціалістичної партії, Зїзд польських демократів, Польська соціалістична партія ППС, російські партії С-д, С-р і всі українські політичні партії. До того ж, представники росіян, жидів та поляків входили в склад правительства України.

Таким чином, Українська Центральна Рада була загально і всенародно признана, як верховний законодавчий орган цілої України, що мав високий авторитет і правдиво виявляв державну й політичну волю населення цілої України. В якості органу верховної влади України, Центральна Рада універсалами 7 листопаду / ст. ст. / 1917 року і 9 січня / ст. ст. / 1918 року від імені народів, що населяють Україну, проклямувала самостійність і незалежність Української Держави у формі Української Народньої Республіки, встановила її державну територію й утворила державну виконавчу владу / Див. Document de l'Assemblée de la S. d. N., N 88 / 1920, Annexe III /.

Після приходу на Україну німецьких військ, в березні 1918 року противники республіканського ладу / в більшості неукраїнські, заходжі елементи / за допомогою німців, dokonали coup d'Etat / державного перевороту / та поставили на чолі Української держави генерала Скоропадського, як гетьмана України. Коли ж в листопаді 1918 року Скоропадський під впливом російських політичних біженців, що скупчилися на Україні, тікаючи від большевиків, проголосив федерацію з Росією, то український народ на чолі з обраною Українським Національним Союзом Директорією повстав, проголосив знищення акту про федерацію і знов реставрував владу Української Народньої Республіки. Це було для всіх очевид-

ним повторним актом виявлення волі Українського Народу і рішучої заяви його про свій суверенітет і про свою Українську державну самостійність та незалежність. В січні 1919 р. в Києві було скликано Установчі Збори - Український Трудовий Конгрес, обраний населенням України без ріжниць національностей на підставі спеціального виборчого закону. 22 січня 1919 р. / нов. ст. / Конгрес затвердив попередні конституційні акти Центральної Ради, а крім того проклямував об'єднання в Єдину Соборну Українську Державу Української Народної Республіки та Західної Української Народної Республіки, що була утворена волею українського народу на території Галичини й Буковини 1 листопаду 1918 р. після розпаду Австро-Угорської Монархії.

Як суверенна, не від кого незалежна держава, Українська Народня Республіка заманіфестувала своє реальне існування ріжного роду державно-правними актами, як на своїй території, так і на зовні, в міжнародніх зносинах. Влада УНР була признана всім населенням України без ріжниць національностей. Вона видавала закони, яким корилося населення, накладала й збирала державні податки, творила суд " іменем Української Народної Республіки ". Законодатним шляхом вона унормувала відношення населення до держави, видавши р. 1918 закон про підданство УНР, на підставі якого стале населення України, без ріжниць національностей і віри, було визнано громадянами Української Республіки та придбало всі права й обов'язки повноправних громадян.

На зовні Українська Республіка вступила в зносини, фактичні або формальні з цілим рядом держав Європи та Америки. Починаючи з 1918 р., протягом кількох років Українська Республіка мала своїх дипломатичних представників у Франції, Англії, Італії, Швейцарії, Бельгії, Голандії, Швеції, Фінляндії, Данії, Румунії, Польщі, Чехословаччині, Латвії, Німеччині, Австрії, Угорщині, Болгарії, Турції і в Сполучених Державах Північної Америки. Крім того вона вислала свою делегацію на Конференцію Мира в Парижі. Консульські функції цих представників були визнані

всіма державами, в наслідок чого українські емігранти аж до 1924 р. проживали за кордоном по своїм національним пасам і з ними подорожували по різних країнах, одержуючи без жадних перешкод потрібні візи. УНР, як самостійна держава, провадила війну з Російською Соціалістичною Республікою в р. 1917 - 1918. В м. червні 1918 р. в Києві провадилися мирні переговори між повномочними представниками обох держав /Див Документи Ліги Націй № 88 - 1920 р., Annexе VI/. Року 1919 війна між цими державами відновилася й продовжувалася до кінця 1920 р.

Значна кількість держав визнала Українську Народню Республіку, як незалежну державу, як повноправного суб'єкта міжнароднього права. Українську Республіку визнали *de jure*: Російська Соціалістична Республіка р. 1917 і 1918 /Собр. Узакон. і Роспоряж. Російського Робоце-Крестьянск. Правит. 1917, № 6 /, Фінляндія / 1918 /, Естонія, Литва / 1920 /, Польща /1920/ Аргентина / 1921 /, а також: Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія, Турція / р. 1918 /; *de facto* Франція і Англія / 1917 /.-

Всі ці факти підтверджуються документами, що маються в роспорядженні - Ліги Націй. Вони ясно й категорично доводять, що український народ є нацією історичною й державною, що після революції 1917 р. на території України повстала самостійна, суверенна Українська Держава, яка реально існувала протягом 1917 - 1920 р. р., мала свою окрему державну територію, своїх громадян, що признавали її та корилися її владі; що на міжнародньому форумі Українська Держава виступала, як самостійна, незалежна держава, як самостійний суб'єкт міжнароднього права і була признана цілим рядом держав.

Українські емігранти були й тепер вважають себе громадянами Української Народньої Республіки. Всі вони в той чи инший спосіб приймали участь в щасті й недолі своїй національній держави, а переважача більшість їх боролася збройно за незалежність України з її ворогами, в тому числі з Російською Соціалістич-

ною Республікою, з російськими правительствами та арміями Деникина й Врангеля, що мали на меті реставрацію Російської Імперії, рівно ж із Польшею, що хотіла захопити частину Соборної Української Республіки - Східну Галичину. Не різниця політичних поглядів, не боротьба за реставрацію старого режиму були причиною виходу українців на еміграцію, як це, напр., мало місце у росіян, а боротьба за свою державу проти окупантів, поки що нещаслива, примусила українців залишити рідну землю. Українські емігранти вийшли на еміграцію, як громадяне Соборної УНР, як старшини й козаки української армії, як урядовці державних установ, як члени законодавчих та виконавчих органів Української Держави. В момент залишення рідної землі українські емігранти формально й фактично були громадянами УНР, а не підданими Російської Імперії, чи Австро-Угорської Монархії, яких в той час вже не існувало, і само собою розуміється, не були громадянами Російської Соціалістичної Республіки або Польщі, проти яких вони боролися в рядах війська УНР, а тому тепер на еміграції українські емігранти повинні вважатися за бувших громадян УНР, се-то " за anciens cito.yens ukraїniens ", або короче: "d'origine ukraїnienne".

3. Нарешті, треба зазначити, що дотеперішня практика держав на території яких проживають українські емігранти, показує, що ці держави в сертифікатах чи картках ідентичності / *carte d'identité* /, які видаються українським емігрантам для внутрішнього вжитку, до останнього часу іменували українських емігрантів - українцями, а деякі держави це ім'я зазначали і в національних закордонних пасажах та документах для подорожі за кордон, / Чехословаччина, Німеччина / Зміна цієї практики без сумніву викличе дуже важливі наслідки правного характеру, приймаючи на увагу, що в дипломах, договорах та инш. документах вони й тепер скрізь іменуються українцями.

4. Українським емігрантам стало відомим, що минулого року при обговоренні в Консультативному Комітеті при Високому Комісарі для біженців питання про виділення українських емігрантів в окрему, самостійну групу було висловлено пі-

дозріння, що українські емігранти, піднімаючи це питання, керуються політичними мотивами та бажають замаскованим способом добути визнання Лігою Націй Української Держави. Не є виключеним, що подібні зауваження будуть висловлюватися також і з приводу прохання, з яким українські емігранти в ЧСР звертаються нині до Ліги Націй. Тому українські емігранти вважають за вказане на цьому місці подати з приводу цього свої пояснення.

Українські емігранти досить ознайомлені з правовою структурою Ліги Націй. Їм відомо, що до компетенції Ліги Націй не входить визнання чи не визнання окремих держав, як самостійних суверених одиниць, як суб'єктів міжнародного права. А тому, звертаючись до Ліги Націй та до її органів з конкретною вимогою признання за українськими емігрантами права іменуватися в офіційних документах міжнародного характеру їх власним національним іменем, українські емігранти не мають наміру в цей спосіб добути визнання їх держави, хоч би й *post factum*. Українські емігранти не мають наміру піднімати жадних політичних питань перед Лігою Націй, але, мимо їх волі, до їх справедливого домагання вже привязано політику. Бо нічим іншим, крім політики, не можна пояснити того, чому таке просте й ясне питання, як іменування в паспортах Нансена українських емігрантів українцями, викликає такі труднощі. Року 1924 було визнано можливим армянських емігрантів називати в Нансенових паспортах їх власним національним іменем, а не іменем турків, а року 1928 таке ж право було визнано за асирійцями /*assyriens*/, асирохалдеями /*assyro-chaldéens* /, сирійцями /*syriens* /, курдами /*kurdes*/ і турками /*turcs* /. Чому ж право називатися в паспортах Нансена правдивим національним іменем "українців" не може бути признане за українськими емігрантами?

Справа допомоги емігрантам, якою займається Високий Комісаріят при Лізі Націй, в ідеї своїй є справою гуманітарною, добродійною. Вона має на меті полегчити перебування на чужині лю-

дям, що з мотивів високих, ідейних мусіли залишити батьківщину та воліють страждати на чужині, ніж стати зрадниками батьківщини. Одним із засобів допомоги емігрантам Ліга Націй вважає наділення їх міжнародно признаними паспортами. Але було б противно гуманній ідеї Ліги Націй, коли б ці документи, мимо допомоги, принесли українським емігрантам образу їх національної гідності, позбавили їх власного національного імени, примусили їх до кроків, які кожний український емігрант в своєму національному сумлінні вважає національною й державною зрадою. Українські емігранти, перебуваючі в ЧСР, не домагаються нічого нового. Вони бажають лише, щоб їх юридичне status quo в ЧСР не було змінено, щоб їх не позбавлено національного імени, яке офіційно визнавалося за ними на протязі останніх 12 літ, щоб з яких будь політичних міркувань не було примусово переіменовано їх на росіян.

В твердій надії, що Ліга Націй своїм рішенням не спричиниться до морального пониження українських емігрантів, що й так перебувають в тяжкому становищі, нижчепідписані представники українських емігранських організацій в ЧСР з повним довіррям передають своє прохання на лаסקаве полагодження.-

-000-000-000-

ПРИМІТКА. Цей текст Меморандуму до Ліги Націй прийнято на спільних нарадах представників більших українських емігрантських організацій в ЧСР. Меморандум має бути підписаний українськими емігрантськими організаціями й надісланий Генеральному Секретареві Ліги Націй, а копії - Дорадчій Комісії при Високому Комісарі в справах емігрантських, Високому Комісарові / Дру Нансенові /, а також урядам тих держав що беруть участь в Дорадчій Комісії.

